

Cuprins

Prefață	11
Abrevieri și acronime	13

TITLUL I

CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI	15
--	-----------

CAPITOLUL I. DELIMITĂRI CONCEPTUALE	17
--	-----------

1. Evoluția conceptului de „drepturi ale omului”	17
2. Evoluția istorică a preocupărilor internaționale privind protecția drepturilor omului	20
3. Relația conceptuală dintre „drepturi” și „libertăți”	24
4. Relația conceptuală dintre „drepturile omului” și „drepturile cetățeanului”	26
4.1. Definirea drepturilor cetățenești	26
4.2. Caracteristicile drepturilor cetățenești	29
5. Definirea și caracteristicile „drepturilor fundamentale ale omului”	30
6. Corelația dintre interesul social general și drepturile fundamentale ale omului	32
6.1. Dreptul între libertate și necesitate	32
6.2. „Dreptul” – între „interesul particular” și „interesul general”	33

CAPITOLUL II. CONSACRAREA JURIDICĂ A DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI	35
---	-----------

1. Afirmarea ideii de obligativitate juridică privind protecția drepturilor omului	35
2. Fundamentele protecției juridice a drepturilor omului	39
2.1. Fundamentele social-economice ale protecției drepturilor omului	39
2.2. Fundamentele politice ale protecției drepturilor omului	41
2.3. Fundamentele juridice ale protecției drepturilor omului	44
2.4. Fundamentele culturale ale protecției drepturilor omului	46
2.5. Fundamentele religioase ale protecției drepturilor omului	47
3. Principiile drepturilor fundamentale ale omului	48
3.1. Principiul universalității drepturilor omului	49
3.2. Principiul indivizibilității drepturilor omului	50
3.3. Principiul legalității drepturilor omului	50
3.4. Principiul nediscriminării și egalității în drepturi	51
3.5. Principiul cooperării internaționale	52
4. Impactul globalizării asupra protecției juridice a drepturilor omului	53
4.1. Noțiunea și tendințele globalizării în societatea contemporană	53

CAPITOLUL III. DEFINIREA PROTECȚIEI JURIDICE A DREPTURILOR OMULUI CA RAMURĂ DISTINCTĂ A SISTEMULUI DE DREPT	57
--	-----------

1. Denumirea „protecția juridică a drepturilor omului”	57
2. Definirea și trăsăturile caracteristice ale protecției juridice a drepturilor omului	58

CAPITOLUL IV. CORELAȚIA DINTRE REGLEMENTĂRILE INTERNE ȘI REGLEMENTĂRILE INTERNAȚIONALE PRIVIND PROTECȚIA

DREPTURILOR OMULUI	60
1. Aspecte generale	60
2. Raportul dintre dreptul național și dreptul internațional public în ansamblu	62
3. Raportul dintre dreptul național și protecția juridică a drepturilor omului	64
4. Raportul dintre dreptul național – dreptul Uniunii Europene – protecția drepturilor omului	67
5. Raportul dintre protecția juridică a drepturilor omului și dreptul internațional umanitar	71

TITLUL II

PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN TIMP DE PACE

75

CAPITOLUL I. PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI PRIN STRUCTURI ȘI MECANISME INTERNAȚIONALE

77

1. Protecția drepturilor omului prin structuri și mecanisme în cadrul ONU	78
1.1. Instituții ale Organizației Națiunilor Unite având ca principală misiune promovarea și protecția drepturilor omului	78
1.2. Alte instituții din sistemul Organizației Națiunilor Unite având atribuții în domeniul drepturilor omului	81
1.3. Mecanisme create în cadrul unor instituții specializate și Înalțul Comisariat al ONU pentru Refugiați	83
1.4. Structuri speciale create în vederea aplicării instrumentelor ONU referitoare la drepturile omului	87
2. Protecția drepturilor omului prin structuri și mecanisme regionale	89
2.1. Mecanisme europene de protecție a drepturilor omului	89
2.1.1. Mecanismul european de protecție a drepturilor omului instituit în cadrul Consiliului Europei prin Convenția europeană a drepturilor omului	89
2.1.2. Mecanismul instituit în cadrul Consiliului Europei prin Carta socială europeană	105
2.1.3. Alte mecanisme instituite prin reglementări adoptate în cadrul Consiliului Europei	107
2.1.4. Mecanisme instituite în cadrul Uniunii Europene	109
2.1.5. Mecanisme de protecție a drepturilor omului instituite în cadrul OSCE	112
2.2. Mecanismul interamerican de protecție a drepturilor omului	113
2.3. Mecanismul african de protecție a drepturilor omului	116
3. Protecția drepturilor omului în cadrul organizațiilor neguvernamentale	121
4. Concluzii privind eficiența mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor omului	125

CAPITOLUL II. PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI PRIN REGLEMENTĂRI JURIDICE INTERNAȚIONALE

126

1. Documente internaționale cu caracter de universalitate referitoare la drepturile omului în ansamblu	126
1.1. Carta Organizației Națiunilor Unite	128
1.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului	128
1.3. Pactele internaționale cu privire la drepturile omului	130

2. Documente internaționale cu caracter de universalitate referitoare la anumite categorii de drepturi ale omului	132
2.1. Convenția internațională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială	132
2.2. Convenția asupra eliminării discriminării față de femei	133
2.3. Convenția cu privire la drepturile copilului	133
2.4. Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante	134
2.5. Convenția internațională privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid	134
2.6. Convenția internațională pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid	135
2.7. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate	135
2.8. Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției	136
3. Documente internaționale regionale referitoare la drepturile omului	137
3.1. Reglementări adoptate la nivel european	137
3.1.1. Documente adoptate în cadrul Consiliului Europei	137
3.1.2. Documente adoptate în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa - OSCE	144
3.1.3. Documente adoptate în cadrul Uniunii Europene	149
3.2. Reglementări privind protecția drepturilor omului adoptate pe continentul american (America de Nord și America de Sud)	160
3.3. Reglementări privind protecția drepturilor omului adoptate pe continentul african	161
3.4. Protecția drepturilor omului în dreptul islamic	163
3.4.1. Reglementări islamice	163
3.4.2. Conținutul drepturilor fundamentale ale omului din perspectivă islamică	164

CAPITOLUL III. ANALIZAREA CONȚINUTULUI DREPTURILOR

FUNDAMENTALE ALE OMULUI	165
1. Clasificarea drepturilor și libertăților fundamentale	165
2. Protecția specială a unor categorii de persoane	172
2.1. Protecția drepturilor omului în justiție	173
2.2. Protecția drepturilor femeii	176
2.3. Protecția drepturilor copilului	177
2.3.1. Protecția drepturilor copilului la nivel internațional	177
2.3.2. Protecția drepturilor copilului la nivel național	181
2.4. Protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități	183
2.4.1. Cadrul juridic internațional de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități	185
2.4.2. Cadrul juridic național de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități	186
2.5. Protecția drepturilor persoanelor vârstnice	187
2.6. Regimul juridic al străinilor	188
2.6.1. Condiția juridică a străinului	188
2.6.2. Regimul juridic al refugiaților	190
2.6.3. Regimul juridic aplicabil personalului diplomatic și consular	193
2.7. Protecția drepturilor minorităților etnice, religioase și lingvistice	193
2.7.1. Definirea conceptului de „minoritate”	193

2.7.2. Calificarea juridică a drepturilor minorităților	194
2.7.3. Reglementări internaționale.....	196
2.7.4. Protecția drepturilor minorităților în România	197
3. Drepturile civile și politice	199
3.1. Caracterizarea generală a drepturilor civile și politice.....	199
3.2. Drepturile la viață, la libertate și la inviolabilitatea persoanei	200
3.2.1. Conținutul dreptului.....	200
3.2.2. Aspecte juridice privind exercitarea dreptului la viață	201
3.2.3. Temei juridic internațional	203
3.2.4. Temei juridic național.....	210
3.3. Dreptul la egală ocrotire a legii.....	211
3.3.1. Conținutul dreptului.....	211
3.3.2. Temei juridic internațional	212
3.3.3. Temei juridic național.....	214
3.4. Dreptul de a fi recunoscut ca subiect de drept	215
3.4.1. Aspecte generale.....	215
3.4.2. Temei juridic internațional	215
3.4.3. Temei juridic național.....	215
3.5. Dreptul la cetățenie	216
3.5.1. Aspecte generale.....	216
3.5.2. Temei juridic internațional	216
3.5.3. Temei juridic național.....	217
3.5.4. Aspecte internaționale privind dobândirea și pierderea cetățeniei	218
3.6. Dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie	220
3.6.1. Aspecte generale.....	220
3.6.2. Temei juridic internațional	221
3.6.3. Temei juridic național.....	222
3.7. Dreptul la proprietate și la moștenire	222
3.7.1. Aspecte generale.....	222
3.7.2. Conținutul juridic al dreptului	223
3.7.3. Temei juridic internațional	223
3.7.4. Temei juridic național.....	224
3.8. Dreptul la respectul vieții private.....	226
3.8.1. Conținutul juridic al dreptului	226
3.8.2. Temei juridic internațional	228
3.8.3. Temei juridic național.....	228
3.9. Libertatea de exprimare	230
3.9.1. Aspecte generale.....	230
3.9.2. Temei juridic internațional	230
3.9.3. Temei juridic național.....	231
3.10. Libertatea gândirii, conștiinței și religiei	232
3.10.1. Aspecte generale – Conținutul dreptului	232
3.10.2. Temei juridic internațional	232
3.10.3. Temei juridic național.....	233
3.11. Libertatea de întrunire și de asociere pașnică	233
3.11.1. Aspecte generale.....	233
3.11.2. Temei juridic internațional	234
3.11.3. Temei juridic național.....	235

3.12. Libertatea de circulație și de alegere a reședinței.....	235
3.12.1. Aspecte generale.....	235
3.12.2. Temei juridic internațional	235
3.12.3. Temei juridic național.....	236
3.13. Dreptul de a participa la conducerea treburilor publice	237
3.13.1. Aspecte generale.....	237
3.13.2. Temei juridic internațional	237
3.13.3. Temei juridic național.....	237
4. Drepturile economice, sociale și culturale	238
4.1. Caracterizarea generală a drepturilor economice, sociale și culturale	238
4.2. Dreptul la muncă.....	239
4.2.1. Aspecte generale.....	239
4.2.2. Temei juridic internațional	239
4.2.3. Temei juridic național.....	241
4.3. Dreptul la securitate socială, inclusiv la asigurări sociale.....	242
4.3.1. Aspecte generale.....	242
4.3.2. Temei juridic internațional	242
4.3.3. Temei juridic național.....	243
4.4. Dreptul la un nivel de trai decent	244
4.4.1. Aspecte generale.....	244
4.4.2. Temei juridic internațional	244
4.4.3. Temei juridic național.....	244
4.5. Dreptul la sănătate.....	245
4.5.1. Aspecte generale.....	245
4.5.2. Temei juridic internațional	246
4.5.3. Temei juridic național.....	248
4.6. Dreptul la educație	249
4.6.1. Aspecte generale.....	249
4.6.2. Temei juridic internațional	249
4.6.3. Temei juridic național.....	253
4.7. Dreptul de a participa la viața culturală	254
4.7.1. Aspecte generale.....	254
4.7.2. Temei juridic internațional	254
4.7.3. Temei juridic național.....	255
4.8. Dreptul de a beneficia de progresele științei și tehnicii și de aplicațiile acestora	255
4.8.1. Aspecte generale.....	255
4.8.2. Temei juridic internațional	255
5. Drepturile din generația a III-a.....	256
5.1. Caracterizarea generală a drepturilor din generația a III-a.....	256
5.2. Dreptul la autodeterminare	257
5.2.1. Aspecte generale – Conținutul dreptului	257
5.2.2. Temei juridic internațional	257
5.2.3. Tendințe actuale în exercitarea dreptului la autodeterminare	258
5.2.4. Temei juridic național.....	258
5.3. Dreptul la pace	258
5.3.1. Aspecte generale.....	258

5.3.2. Temei juridic internațional	259
5.3.3. Relația dintre „dreptul la pace” și – „drepturile omului”	261
5.4. Dreptul la dezvoltare	261
5.4.1. Aspecte generale	261
5.4.2. Temei juridic internațional	261
5.4.3. Interdependența dintre drepturile fundamentale ale omului	262
CAPITOLUL IV. ÎNGRĂDIREA LEGALĂ A EXERCITĂRII DREPTURILOR FUNDAMENTALE	263
1. Aspecte generale privind condiționarea reglementării îngrădirilor	263
2. Îngrădiri legale privind exercitarea drepturilor omului stabilite prin instrumente juridice internaționale	265
2.1. Îngrădiri prevăzute în documentele ONU	265
2.2. Îngrădiri prevăzute în documentele Consiliului Europei	266
2.3. Îngrădiri prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	267
3. Îngrădiri legale stabilite prin reglementări naționale	267
TITLUL III	
PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT	269
CAPITOLUL I. FORMAREA, EVOLUȚIA ȘI ROLUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR	271
1. Definirea și evoluția dreptului internațional umanitar	271
2. Principiile dreptului internațional umanitar	273
3. Mijloace și metode de război interzise	276
4. Persoanele protejate de dreptul internațional umanitar	285
5. Regimul juridic al combatanților și altor persoane implicate în ostilități	279
CAPITOLUL II. TIPURI DE CONFLICTE ARMATE	286
1. Conflictul armat internațional	286
2. Conflictul armat neinternațional	289
CAPITOLUL III. PROTECȚIA RĂNIȚILOR, BOLNAVILOR ȘI NAUFRAGIAȚILOR	291
1. Protecția pe timpul războiului terestru	291
1.1. Protecția răniților și bolnavilor înainte de 1949	291
1.2. Protecția răniților și bolnavilor conform Convenției I de la Geneva din 1949	293
1.3. Protecția răniților și bolnavilor conform Protocolului I de la Geneva din 1977	295
2. Protecția pe timpul războiului naval	296
2.1. Protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților înainte de 1949	296
2.2. Protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților conform Convenției a II-a de la Geneva din 1949	298
2.3. Protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților conform Protocoalelor I și II de la Geneva din 1977	299
3. Protecția pe timpul războiului aerian	300
4. Obligațiile statelor neutre față de răniți, bolnavi și naufragiați	301
CAPITOLUL IV. PROTECȚIA PRIZONIERILOR DE RĂZBOI	303
1. Definiția și statutul prizonierilor de război	303

2. Captivitatea prizonierilor de război	304
3. Eliberarea și repatrierea prizonierilor de război	306
CAPITOLUL V. PROTECȚIA POPULAȚIEI CIVILE	307
1. Cadrul juridic al protecției populației civile în caz de conflict armat	307
2. Principiul delimitării combatanților de populația civilă	309
3. Protecția specială a femeilor și copiilor	310
3.1. Protecția femeilor	310
3.2. Protecția copiilor	311
4. Garanții fundamentale	314
CAPITOLUL VI. STATUTUL PERSONALULUI MEDICO-SANITAR	316
CAPITOLUL VII. INFRAȚIUNI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL	
UMANITAR. CRIMELE DE RĂZBOI ȘI CRIMELE CONTRA UMANITĂȚII	321
1. Crimele de război	321
2. Crimele contra umanității	326
3. Imprescriptibilitatea crimelor de război și a crimelor contra umanității	326
CAPITOLUL VIII. RĂSPUNDEREA PENTRU VIOLĂRI ALE DREPTULUI	
INTERNAȚIONAL UMANITAR	331
1. Răspunderea statelor pentru încălcarea dreptului internațional umanitar	331
1.1. Răspunderea morală	334
1.2. Răspunderea politică	334
1.3. Răspunderea materială	335
2. Răspunderea persoanelor fizice pentru violarea dreptului internațional umanitar	335
2.1. Apariția și evoluția instituției răspunderii internaționale penale	335
2.2. Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg	337
2.3. Tribunalul Militar Internațional pentru Extremul Orient (de la Tokyo)	339
2.4. Tribunalele penale internaționale de la Haga și Arusha	340
2.4.1. Tribunalul penal internațional de la Haga pentru fosta Iugoslavie	340
2.4.2. Tribunalul penal internațional pentru Rwanda	343
2.5. Instituirea unei jurisdicții internaționale penale de către Națiunile Unite (Curtea Penală Internațională)	345
2.6. Tribunalele internaționalizate sau hibride	357
3. Reprimarea infracțiunilor la normele dreptului internațional umanitar	357
3.1. Cadrul juridic internațional al sistemului de represiune	358
3.2. Reprimarea infracțiunilor individuale la dreptul internațional umanitar prin legislațiile naționale	362
3.2.1. Obligația statelor de a incrimina infracțiunile privind încălcarea dreptului internațional umanitar	362
3.2.2. Reglementări cuprinse în legislația României	365
TITLUL IV	
PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL NAȚIONAL	373
CAPITOLUL I. MECANISMUL GARANȚIILOR DREPTURILOR	
ȘI LIBERTĂȚILOR CETĂȚENILOR ROMÂNI	375
1. Garanțiile neorganizate	375
1.1. Garanțiile materiale (sociale și economice)	375

1.2. Garanțiile social-politice	375
2. Garanțiile organizate (jurisdicționale)	377
2.1. Controlul constituționalității legilor	377
2.2. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică	377
2.3. Garanțiile jurisdicționale de protejare a cetățenilor împotriva abuzurilor autorităților judecătorești	378
2.4. Răspunderea funcționarilor publici și a altor cetățeni	378
2.5. Avocatul Poporului	378

CAPITOLUL II. PROTECȚIA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI PRIN STRUCTURI ȘI MECANISME

NAȚIONALE	380
1. Autoritățile reprezentative	380
1.1. Parlamentul României	380
1.1.1. Activitatea legislativă a Parlamentului	380
1.1.2. Controlul parlamentar	380
1.1.3. Acte cu caracter exclusiv politic adoptate de Parlament	384
1.2. Președintele României	384
1.2.1. Funcțiile îndeplinite de președinte	384
1.2.2. Atribuțiile Președintelui	386
1.3. Autoritățile administrației publice locale	388
1.3.1. Consiliile locale	390
1.3.2. Rolul primarului în acțiunea de protejare a drepturilor omului	391
1.3.3. Consiliul județean	393
1.3.4. Rolul Prefectului	395
2. Autoritatea judecătorească	396
2.1. Noțiunea și principiile fundamentale potrivit cărora se realizează justiția	396
2.1.1. Principiul legalității	397
2.1.2. Principiul unicității și egalității justiției	398
2.1.3. Folosirea limbii oficiale și a limbii materne în justiție	399
2.1.4. Dreptul la apărare	400
2.1.5. Prezumpția de nevinovăție	401
2.1.6. Independența judecătorului și supunerea lui numai legii	402
2.2. Sistemul organelor judecătorești	403
2.3. Căile de atac	405
2.3.1. Căile de atac promovate în materie civilă	405
2.3.2. Căile de atac promovate în materie penală	409
3. Contenciosul administrativ	412
3.1. Evoluția instituției contenciosului administrativ	412
3.2. Actele ce formează obiectul controlului jurisdicțional	413
3.3. Subiectele active ale acțiunii în contencios administrativ	414
3.4. Condițiile exercitării acțiunii în justiție	415
4. Curtea Constituțională	417
4.1. Atribuțiile Curții Constituționale	417
4.2. Actele emise de Curtea Constituțională	420
5. Avocatul Poporului	421
5.1. Considerații terminologice privitoare la instituția „Avocatul Poporului”	421
5.2. Principiile generale care guvernează activitatea Avocatului Poporului	422

5.3. Rolul instituției Avocatul Poporului în garantarea respectării drepturilor omului	423
6. Protecția drepturilor omului prin mijloace și acțiuni politice. Partidele politice	426
6.1. Cadrul juridic de funcționare a partidelor politice în România.....	426
6.2. Funcțiile partidelor politice	428
6.3. Rolul partidelor politice în asigurarea respectării și garantării drepturilor omului	429
7. Rolul organizațiilor neguvernamentale privind respectarea drepturilor fundamentale ale omului.....	432
7.1. Rolul social al organizațiilor neguvernamentale.....	432
7.2. Cadrul juridic de funcționare a organizațiilor neguvernamentale în România	433
7.3. Principalele organizații neguvernamentale din România cu atribuții în domeniul protejării drepturilor fundamentale ale omului	434
Bibliografie selectivă	439
Postfață	445